

VEREJNÝ OCHRANCA PRÁV: CHUDOBA ZNEMOŽŇUJE ĽUĐOM PRÍSTUP K MNOHÝM ZÁKLADNÝM PRÁVAM A DOSTÁVA ICH DO BEZVÝCHODISKOVEJ SITUÁCIE. PROBLÉMY TÝCHTO ĽUDÍ UŽ ŠTÁT VIAC NEMÔŽE ODKLADAŤ

Bratislava 22. augusta 2024

Podnety, ktoré verejný ochranca práv dostáva, sú, žiaľ, neraz typickým obrazom toho, ako práve chudoba znemožňuje ľuďom prístup k mnohým základným právam a dostáva ich do bezvýchodiskovej situácie. Aj preto verejný ochranca práv zvolal v marci a júni 2024 dve stretnutia za okrúhlym stolom, ktorých sa zúčastnilo viac ako 15 zástupkýň a zástupcov inštitúcií, organizácií a osobností, ktoré sa zaoberajú otázkou sociálnych nerovností a problematikou chudoby. Kým na prvom stretnutí si účastníčky a účastníci navzájom vymenili poznatky s cieľom identifikovať opatrenia vedúce k eliminácii prípadov, kedy človek prepadne sieťou sociálno-zdravotnej starostlivosti, tak na druhom stretnutí preberali textáciu Pozičného dokumentu verejného ochrancu práv.

V téme sociálno-zdravotnej starostlivosti výrazne rezonuje problematika poskytovania zdravotnej starostlivosti ľuďom s dlhom na zdravotnom poistení. Osobitne sa to týka ľudí bez domova. Poskytovanie iba neodkladnej zdravotnej starostlivosti síce môže mať svoje opodstatnenie, ale v konečnom dôsledku nemusí tento model byť pre štát výhodnejší. Prevencia a včasná diagnostika zdravotných problémov totiž môže predísť komplikáciám a v konečnom dôsledku podstatne znížiť náklady na ochranu zdravia jednotlivca. Preto verejný ochranca práv, Róbert Dobrovodský, dospel k záveru, že by bolo vhodné podrobiť túto otázku komplexnej analýze a následne, na základe jej výsledkov, nastaviť optimálny model poskytovania zdravotnej starostlivosti aj pre ľudí, ktorí majú voči zdravotnej poisťovni dlh.

„Z mojich zistení pri preskúmaní podnetov, ako aj z vyjadrení viacerých účastníkov stretnutí som identifikoval niektoré problémy osôb, ktoré nemajú zabezpečené adekvátne podmienky na doliečenie v prirodzenom rodinnom prostredí po prepustení z hospitalizácie. Podstatné nedostatky sledujem v nedostatočnej spolupráci poskytovateľov zdravotnej a sociálnej starostlivosti, ktorá vplyva na plynulý a včasný prechod osoby do následnej starostlivosti. Nedostatočne právne upravené sa javia aj situácie, kedy je potrebné bezodkladne zabezpečiť osobe poskytnutie sociálnej služby zo strany obce a vyššieho územného celku.“ hovorí Róbert Dobrovodský.

V týchto situáciách môže oneskorenou činnosťou dôjsť až k ohrozeniu zdravia a života dotknutých osôb. Verejný ochranca práv preto považuje za nevyhnutné upraviť proces bezodkladného umiestnenia metodickým usmernením. Od Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR očakáva, že usmernenie bude, okrem iného, upravovať aj manažment osoby, ktorá má byť prepustená z ústavnej zdravotnej starostlivosti a nemá zabezpečené adekvátne podmienky. Upozornil aj na dôležitosť dodržiavania štandardného postupu k manažmentu včasného zabezpečenia následnej a dlhodobej sociálno-zdravotnej starostlivosti vydaného Ministerstvom zdravotníctva SR ešte v roku 2021.

Obdobne ako pri prepustení z hospitalizácie, ombudsman identifikoval ako problematické v praxi aj poskytnutie neodkladnej zdravotnej starostlivosti v rámci urgentného príjmu bez potreby hospitalizácie u osôb, ktoré nemajú zabezpečenú akúkoľvek následnú starostlivosť. V záujme ochrany života, zdravia a dôstojnosti dotknutých osôb odporučil obom dotknutým rezortom koordináciu, s cieľom zavedenia systému informovania obce podľa pobytu dotknutej osoby o jej nepriaznivej životnej situácii zistenej poskytovateľom v rámci poskytovania zdravotnej starostlivosti.

„Nemohol som nereagovať na skúsenosti účastníkov stretnutia súvisiace s potrebou zavedenia oprávnenia poskytovať ošetrovateľskú starostlivosť v zariadeniach krízovej intervencie, ako sú napríklad nízkoprahové denné centrá, nocľahárne, útulky alebo integračné centrá. Obmedzený prístup k zdravotnej starostlivosti u dlžníkov má v mnohých prípadoch za následok to, že zdravotný stav dotknutých osôb nie je možné riešiť do času, kedy osoba vyžaduje akútnu zdravotnú starostlivosť. V rámci plánovaných legislatívnych zmien má dôjsť k zavedeniu možnosti poskytovať ošetrovateľskú starostlivosť prostredníctvom agentúr domácej ošetrovateľskej starostlivosti a mobilných hospicov, čo účastníci stretnutia označili ako nedostatočné.“ pokračuje Róbert Dobrovodský.

V kontexte stretnutia preto, s účinnosťou od 1. júla 2024, došlo na podnet ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny k zmene zákona o sociálnych službách umožňujúcej poskytovateľovi sociálnej služby poskytovať ošetrovateľskú starostlivosť v útulku. Vzhľadom na očakávania Národnej koncepcie prevencie a ukončovania bezdomovstva a vzhľadom na zistenia, zastáva verejný ochranca práv naďalej názor, že okrem útulkov existuje odôvodnená potreba poskytovania ošetrovateľskej starostlivosti aj v ostatných druhoch sociálnych služieb krízovej intervencie.

V snahe o dôslednejšie napĺňanie základného práva na ochranu zdravia navrhol verejný ochranca práv dotknutým rezortom koordináciu s cieľom vytvorenia takého modelu ošetrovateľskej starostlivosti v sociálnych službách krízovej intervencie, ktorý bude garantovať jej dostupnosť aj v ostatných druhoch sociálnych služieb krízovej intervencie, ako aj jej riadne financovanie z verejného zdravotného poistenia.

„Účastníci stretnutia ma upozornili aj na nedostatočne individuálne a nízkoprahovo orientované poskytovanie sociálnych služieb na Slovensku, hoci ich potreba sa v praxi javí čoraz výraznejšie. Niektoré skupiny obyvateľstva zasiahnuté chudobou, ako napr. ľudia,

ktorí sú dlhodobo bez prístrešia alebo ktorí trpia psychickými problémami, väčšinou nemajú možnosť využívať tradičné služby krízovej intervencie, najmä ak tieto služby nemajú nízkoprahový charakter. Odporučil som preto ministerstvu práce, sociálnych vecí a rodiny preskúmať stav dostupnosti nízkoprahových sociálnych služieb v Slovenskej republike, a zároveň preskúmať, či a prečo nízkoprahové zariadenia sociálnych služieb krízovej intervencie nahrádzajú dlhodobú starostlivosť, ktorá by mala byť dotknutým osobám poskytovaná v rámci sociálnych služieb podmienených odkázanosťou.“ uzatvára ombudsman.

[Pozičný dokument verejného ochrancu práv vypracovaný v nadväznosti na stretnutie za okrúhlym stolom na tému „Človek v chudobe a naplnenie jeho ľudských práv v systéme sociálno-zdravotnej starostlivosti“](#)

[I. okrúhly stôl k téme chudoby a ľudí bez domova \(19. marec 2024\)](#)

[II. okrúhly stôl k téme chudoby a ľudí bez domova \(20. jún 2024\)](#)

PREHĽAD NAVRHOVANÝCH OPATRENÍ

S poukazom na uvedené závery v zmysle § 17 ods. 2 písm. e) zákona č. 564/2011 Z. z. o verejnom ochrancovi práv navrhol ombudsman opatrenia, ktoré zabezpečia zlepšenie stavu a naplnenie ľudských práv ľudí v systéme sociálno-zdravotnej starostlivosti na území Slovenskej republiky.

SUMÁR OPATRENÍ NAVRHOVANÝCH MINISTERSTVU ZDRAVOTNÍCTVA SR:

- Zaoberať sa problematikou rozsahu úhrady zdravotnej starostlivosti u ľudí s dlhom na verejnom zdravotnom poistení a podrobiť ju komplexnej odbornej analýze.
- Pri sledovaní tohto cieľa predovšetkým získať a spracovať potrebné dáta a až na tomto základe následne dôkladne prehodnotiť súčasný právny stav týkajúci sa rozsahu úhrady zdravotnej starostlivosti z verejného zdravotného poistenia u osôb s dlhom na zdravotnom poistení s cieľom nastavenia optimálnej rovnováhy na strane štátu, poisťovní ale aj poistencov, ako nositeľov základných práv a slobôd.
- Vykonať všetky potrebné kroky vedúce k čo najskoršiemu vydaniu potrebného vykonávacieho predpisu/usmernenia (inej legislatívnej úpravy), ktorý pomôže odstrániť aplikačné problémy pri výklade pojmu „chronické ochorenie“ v súvislosti s poskytovaním zdravotnej starostlivosti dlžníkom.
- Poučiť poskytovateľov ústavnej zdravotnej starostlivosti o povinnostiach vyplývajúcich zo štandardného postupu upravujúceho manažment včasného zabezpečenia následnej a dlhodobej sociálno-zdravotnej starostlivosti a realizovať kontrolu jeho dôsledného dodržiavania.

SUMÁR OPATRENÍ NAVRHOVANÝCH MINISTERSTVU PRÁCE, SOCIÁLNYCH VECÍ A RODINY SR:

- Vytvoriť pre subjekty zodpovedné za poskytovanie a zabezpečovanie sociálnych služieb usmernenie k manažmentu bezodkladného poskytnutia sociálnej služby, zahŕňajúce manažment osoby, ktorá má byť prepustená z ústavnej zdravotnej starostlivosti a nemá zabezpečené adekvátne podmienky v prirodzenom rodinnom prostredí.
- Vo výnimočných situáciách zvážiť legislatívno-technické možnosti dočasného navýšenia kapacity zariadenia sociálnych služieb nad zákonom stanovené maximum.
- Preskúmať stav dostupnosti nízkoprahových sociálnych služieb v Slovenskej republike. Zároveň preskúmať, či a prečo nízkoprahové zariadenia sociálnych služieb krízovej intervencie nahrádzajú dlhodobú starostlivosť, ktorá by mala byť dotknutým osobám poskytovaná v rámci sociálnych služieb podmienených odkázanosťou.

SUMÁR OPATRENÍ NAVRHOVANÝCH MINISTERSTVU ZDRAVOTNÍCTVA SR A MINISTERSTVU PRÁCE, SOCIÁLNYCH VECÍ A RODINY SR:

- Zahájiť spoluprácu oboch rezortov s cieľom zavedenia systému informovania obce podľa pobytu dotknutej osoby o jej nepriaznivej životnej situácii zistenej poskytovateľom v rámci poskytovania zdravotnej starostlivosti.
- Vytvoriť taký model ošetrovateľskej starostlivosti v sociálnych službách krízovej intervencie, ktorý bude garantovať jej dostupnosť aj v ostatných druhoch sociálnych služieb krízovej intervencie, ako aj jej riadne financovanie z verejného zdravotného poistenia.